

Qüestions

CIDOB

06

FEBRER
2012

DE QUI ÉS LA CULPA? Grècia com a metàfora

Oleguer Sarsanedas entrevista **Carme Colomina**, investigadora associada, CIDOB

A Grècia, matriu de la civilització occidental, les metàfores (en grec: trajecte, transferència, trasllat) són a l'ordre del dia. Especialment les històriques: els manifestants fan servir consignes de la lluita contra la dictadura dels coronels (1967-74), dretes i esquerres parlen de l'ocupació alemanya (1941-44) i els liberals comparen la possibilitat d'un incompliment de deute amb el desastre d'Àsia Menor de 1922, que va provocar un milió i mig de refugiats.

Però el problema de les metàfores històriques és que en comptes d'aclarir el present, solen enfosquir-lo encara més.

A mesura que s'intensifica el drama del deute europeu, cada vegada és més evident que al país on es va iniciar res no funciona com previst. A un pas del col·lapse econòmic, ara Grècia s'està tornant ingovernable.

Carme Colomina acaba de tornar d'Atenes, coincidint pràcticament amb la reunió de l'Ecofin (del 20 de febrer) en la qual finalment es va donar llum verda al segon 'rescat' de Grècia. Ella sosté que els grecs se'n poden sortir –transformats, però se'n poden sortir. Li preocupa, això sí, que en el procés tots perdem qualitat democràtica.

“Les imatges transmeses des d'Atenes no són les d'unes simples manifestacions, sinó les d'un lligam social que s'està desintegrant, dissolent, esclatant –i és la fi d'un món”. Així s'expressa Bernard-Henri Lévy en un article recent que porta per títol *Què està passant realment a Atenes. La fi d'un món, sí?*

El que passa és que estan aflorant diverses qüestions. En primer lloc, la manera com la UE ha gestionat la crisi grega: massa lentament, massa tard, amb massa poc tacte. En segon lloc, la qüestió de què suposa tot plegat i què passa a partir d'ara: el canvi incipient de discurs per part de la UE que s'evidencia a la carta que 12 estats membres (entre ells, Espanya) han enviat a la Comissió Europea i al Consell de la UE reclamant mesures d'estímul a més de les de control del deute, ¿afecta també Grècia o la deixarem condemnada a l'austeritat? Una altra qüestió: allò que aquesta crisi ens ha ensenyat de nosaltres mateixos. Ha destapat molts dels prejudicis latents en aquesta Unió: a Grècia, s'ha desfermat la germanofòbia; a la resta de països de la UE, s'ha evidenciat quina mena de concepte de solidaritat tenim (el

debat a alguns països del nord en aquests moments és: ¿per què hem de posar en perill el nostre benestar per Grècia?). Finalment, la qüestió democràtica: avui tenim governs de tecnòcrates no elegits i governs elegits controlats per funcionaris europeus. Les recents declaracions de Wolfgang Schäuble són prou il·lustratives. Quan Grècia ja havia anunciat la celebració d'eleccions per al mes d'abril d'enguany, el ministre de Finances alemany encara proposava de mantenir un govern tecnòcrata sense representació dels partits polítics durant un any més a Atenes per evitar que un nou executiu elegit a les urnes pugui revocar allò a què s'ha compromès l'actual govern de Lucas Papademos. O sigui, deixar de banda el pilar fonamental de la Unió: la democràcia. És obvi que s'imposa una reflexió a fons sobre què hem estat fent i què estem fent.

Hi ha una visió, força estesa entre els lectors de premsa popular alemanya i holandesa, que els grecs (i probablement tots els PIIGS) són una colla de ganduls corruptes que han viscut per sobre de les seves possibilitats.

El que més et colpeix a Grècia en aquests moments és la desesperança dels ciutadans. Els grecs estan desesperats. No entenen de què serveix tot aquest esforç, el que ja han fet i el que els toca fer. Tots els informes econòmics indiquen que Grècia no recuperarà el creixement fins d'aquí deu anys, pel cap baix. Grècia serà un país que pagarà deutes, on la pobresa serà cada vegada més evident (ja ho és ara), a les antípodes d'aquell que fa tot just vuit anys desplegava energia en la preparació dels jocs olímpics. Avui, malgrat el que diu Evangelos Venizelos, l'actual ministre de Finances, que la responsabilitat de tot plegat és col·lectiva, de tot el país, del que s'ha fet i del que no s'ha fet, el carrer li contesta que, en primeríssim lloc, la responsabilitat és dels polítics. És a dir, de les dues grans famílies polítiques (Nova Democràcia i PASOK) que han conduït Grècia des de la caiguda de la dictadura (1974) i que ara que es troben en el punt més alt del seu descrèdit, els toca pilotar una travessa complicadíssima.

Les enquestes d'opinió semblen indicar que els partits que s'han compromès amb la UE pel pla de rescat podrien no obtenir la majoria necessària per formar govern a les pròximes eleccions. De fet, segons aquestes enquestes, una majoria de la població no està d'acord amb el pla de rescat i vol eleccions immediates.

Les grans incògnites de les eleccions anticipades d'abril són si es confirma o no el *sorpasso* del PASOK per Esquerra Democràtica (i per quina diferència) i si els ciutadans continuaran o no votant majoritàriament per Nova Democràcia. La UE ha fet signar els acords del pla de rescat a tots els líders polítics que 'podrien sortir', però el grau d'incertesa és molt elevat. La gran qüestió és com es comportarà electoralment una classe mitjana que està deixant de ser-ho a marxes forçades i, en general, una població que s'adona perfectament que el pla de rescat està pensat exclusivament per tornar els deutes, però no preveu res per ajudar l'economia grega a sortir del pou. L'electorat es demana, de fet, fins a quin punt la UE no ha estat empitjorant les coses. No deixa de ser significatiu que els Països Baixos i Finlàndia –que fins fa ben poc donaven ple suport a la línia d'inflexibilitat d'Alemanya–, ara que veuen que ells també entren en recessió, s'hagin afegit a la llista de signataris de la carta a Van Rompuy i Barroso del 20 de febrer (coincidint amb el dia que l'Ecofin va donar llum verda al segon rescat de Grècia) reclamant mesures d'estímul com a complement necessari de la teràpia d'austeritat receptada fins ara.

I què es respira al carrer?

A la manifestació de diumenge 19 de febrer a la plaça Sintagma, el que més em va impressionar va ser el convenciment, la determinació de la gent. I l'agressivitat de la policia. Els manifestants eren, majoritàriament, gent gran i de mitjana

edat, famílies. També joves. Quan la policia començava a disparar gasos lacrimògens, es retiraven als carrers adjacents, prop de la plaça, però no se n'anaven. Se'ls veia que han après què cal fer en situacions com aquestes. Hi havia dones grans que, per protegir-se'n, s'embetumaven el nas i la cara amb *Nivea* als *halls* dels hotels, posats a disposició de la gent per refer-se. Això va durar tres hores.

A les manifestacions, el que diuen, és que tot és culpa dels polítics...

A Grècia hi ha hagut un clientelisme polític molt estès que ha tingut, entre altres conseqüències, l'engreixament del sector públic. Com va reconèixer el propi ministre de Treball en una intervenció davant el Parlament grec, "hem estat solucionant els problemes d'atur amb ocupació pública i hem estat solucionant problemes d'inversió amb endeutament". La classe política no ha fet res durant trenta anys per evitar aquesta deriva. A això cal afegir el problema endèmic del *sobret* –és a dir, la corrupció. Es tracta d'una corrupció molt estesa, sí, però petita, de baix nivell, no d'aquelles que ensorren un país –el que sí que l'ensorra és la fuga de capitals que practiquen les grans fortunes.

Està en perill la democràcia a Grècia?

No ho crec. El que sí que passa és que s'està produint una pèrdua de *qualitat* democràtica. El Parlament que ha votat el pla de rescat és un Parlament elegit en un context molt diferent de l'actual i que els electors consideren deslegítimat per prendre decisions tan transcendents. Ara mateix, Grècia és un laboratori: les eleccions generals d'abril ens mostraran què passa quan es produeix una pèrdua tan estesa de legitimitat dels representants dels ciutadans.

La sortida de l'euro és realment una opció?

Segons alguns mitjans anglosaxons sembla que no hi ha cap altra sortida. Però més enllà de l'escepticisme tradicional dels anglosaxons envers la Unió i la moneda única, no deixa de ser curiós que 'el problema grec' sigui tan estratègic per Europa, quan l'economia grega representa només un 2% del PIB de la UE. Diversos observadors apunten, més aviat, que si 'el problema grec' ha acabat convulsionant la UE és perquè el problema, en realitat, és que la UE no l'ha sabut gestionar. En aquest sentit, és preocupant el que va manifestar el ministre suec a la sortida de la reunió de l'Ecofin en la qual es va aprovar el pla de rescat de Grècia, mostrant-se satisfet perquè finalment s'ha aconseguit que 'el problema grec sigui només un problema de Grècia'.

Quines són les conseqüències de tot plegat per a Europa?

La UE ha aconseguit fer realitat la seva gran por: sempre s'ha dit que Europa era un gegant econòmic i un nan polític, però ara corre el risc de convertir-se en un nan econòmic i polític. En aquest moment el seu gran èxit, la moneda única, no només es qüestiona sinó que s'ha descobert que no s'ha fet bé. S'ha evidenciat que no es pot plantejar una unió només econòmica sense que hi hagi unió política. A partir de la crisi s'han pres decisions, és cert, que han implicat cessions de sobirania per part dels estats membres. Però, com s'han pres? Forçats per les circumstàncies. La història de la UE és una història de repetides fugides endavant, però el debat de fons continua sense abordar-se seriosament: volem una Europa federalitzant o aquesta que tenim ara, en la qual els estats es resisteixen tant com poden a cedir a benefici de l'interès comú? L'Europa que tenim ara és l'Europa de Merkel i de Sarkozy: una Europa on la Comissió fa de guardiana dels tractats però els estats són els amos –una Europa que no és sinó una coalició d'estats. Aquesta és l'Europa que està gestionant la 'crisi' i que la gestiona com la gestiona per posar de manifest que són els estats qui manen.

I a nosaltres, els PIIGS, què ens espera en aquesta Europa?

No sabem quin cost ens tocarà pagar. Això val tant per Grècia (i afins) com per la UE. L'entrada en escena de Mario Monti a la política italiana i europea ha afavorit el canvi de discurs: austeritat sí, però estímul també. De fet, es tracta de la recuperació del discurs socialcristià dels fundadors de la Unió, que va ser arrasat per la nova dreta 'thatcheriana', la que s'ha inspirat en l'escola monetarista de Chicago i s'ha autodenominat 'liberal'. Aquest retorn de la perspectiva democratacristiana torna a fer aparèixer les dues Europes: la catòlica i la protestant. Però no es tracta, només, d'una qüestió de política econòmica. Va més enllà: és una qüestió de filosofia, de cultura, de manera de veure i entendre la vida i la política. És també una qüestió d'actitud envers els altres, del concepte de responsabilitat individual, de principis morals elementals. Tu saps com es diu *culpa* en holandès i en alemany?

No.

Es diu *Schuld*. La mateixa paraula que es fa servir per dir *deute*.